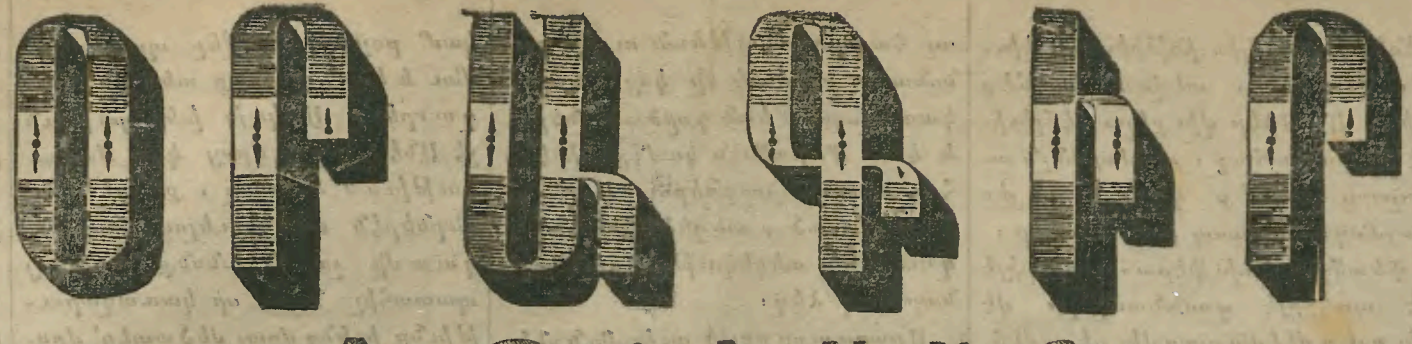

Օրագրերը կը հրատարակուի առ մէջ օր ըստ ի իւրաքանչեւ տօն օրերէն :

Հարկեան զինն է Պօլսոյ համար կանխիկ 230 դուրուշ, իսկ գաւառացի համար կանխիկ 21 1/2 Օմի : ոսկի, զոր բաժանորդ գրութիւնները կը պարտաւորին կամ իրենց ուղղակի մեղ զրկելու և կամ յիշեալ գումարը վճարելու համար Պօլսոյ մէջ ցոյց տալ :

Օրագրոյն համար 1 դուրուշ կը ծախուի :

Ծանոցման տարը տապիւն անգամի համար 5 զրոյ, երկրորդին 2 զրոյ, և աւելի անգամներու համար ուրիշ սահմանափակ կը լըլայ :

Ծանոցք և ուրիշ դրամ իւրեք պէտք է զրկել Զինանշարայ եղողչու Եղուսեփեան խան 4 թիւ սենեակը, Օրագրի խոճա սարեանի անուան :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՂՈՒՅԻՆ ԵՒ ԵՂԱՆԵՐՏԻՐԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆՆՈՒՊՈԼԻՍ 3 ՕԴՈՍՏՈՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերականութիւնը կ'ըսէ սոյն ընկերութեան ընդհանուր խորհուրդը, որ 1869 ին ի Լոնտրոն կազմուեցաւ, զինքը անաստուած կը հաշտէ. նա կ'ուզէ բնաշինչ ընել Աստուծոյ պաշտօնը, փոխանակել հաւատքը զիտութեամբ, աստուածային արդարութիւնը մարդկային արդարութեամբ, ջնջել ամուսնութիւնը, չա, ամեն բանէ յառաջ, ժառանգական իրաւունքի բարձուը կը պահանջէ, որպէս զի ապագային մէջ անձնիւր մարդու վայելքով տնձնիւր մարդու հատման համարադատութեան :

Միջոցեւ անգրաբնականութեան մարդկային ընկերութիւնը դէպ ի միջնագրեայ աստուածաբանութիւնն նահանջել տալ կուզեն, Միջնագրեայ ընկերութիւնը յառաջդիմութեան բանուկ սրտաւանդներէն դուրս մղելով դո՛հ և բո՛հի մէջ գահալիմել կուզէ զայն, երկու կուսակցութիւնը հաւատարմութեան կամեն հայրենիքը, հայրենասիրութիւնը, ազգային ձկնուտը, առաջինը Պապին անձնուէր կաթողիկոսէն զոտ ուրիշ մարդ չի ճանչեր, իսկ երկրորդը զմարդիկ բնական վիճակի մէջ կը նկատէ : Նոյնպէս երկուքն ալ, միարեւ և ինքնակամ, մշտնջենաւոր խաղաղութեան վրայ կը խօսին, միջոցեւ իրենց ուղածն ուրիշ բան չէ ըսոյց եթէ աշխարհի մէջ գոյութեամբ ամէն բաներու ահա՛ օտի տակիւնդարձութիւնը, երբ աշխարհ մի Տօր և մի հովիւ ըլլայ, այն ատեն միայն պատերազմ և իւր արհաւիրքը պիտի դադրին մարդկութիւնը առաւելեցնել : Երբ Միջնագրեայ ընկերութիւնը դրամագրելու ընկերութեան ըլլայ, ալ այն ատեն ինչի պէտք ըլլայ բանասիրներն կայսրերն ու թագաւորները որոնք հարստական չափու համար, — միշտ յեղեղած ընկերաշատական սա տապալածքի համամատ, — ժողովուրդներն ի սոյնեղարան կը յաղարկեն Միջնագրեային անհատական հատման համար, արարդապէս հաւատարմեաց չոր խաչակրութիւն մը պէտք է ընդդէմ տնհաւատից : իսկ ընկերաշատական նշանակելի հատման համար, հարկ է որ աղքատները քաղաքային պատերազմ մ'ունենան հարուստներու դէմ :

Միջնագրեային ընկերութիւնը յանուն «բանական» օրինաց և սեփականութեան դէմ համայն աշխարհի սինքը խաժամուծին մեքենայած դաւանաբանութիւնն է ինքնին, Յիսուսեանց կարգին կուսակցութիւն վրայ նա ճիշդ բռնադատական ձեռով մը կազմակերպուած է, 1862 ին Լոնտրոյի համալսարանական հանդէսի առան, ամենատեք ի Լոնտրոն խառնու ամէն երկ-

րի փախտականներն ու բանւորները այսպիսի ընկերութեան մի առաջին գաղափարն իրենց մէջ յղացան, ընկերութիւն մը որ առանց ազդայնութեան խտրութեան համայն բանւորները, իւր մէջ պիտի բուժանդակէր : Երկու տարի վերջը այսինքն 1864 ին ընկերութիւնը կազմուեցաւ : Բարլ Մարքս դժեցկրան, այս ընկերութեան մանրապատմ յոտակաղիքը, ամեն բանի կարգ կանոն դնելու համարաւոր տողանդովը : Բանւորները, և ասի հիմնական գաղափարն է ընկերութեան, — պէտք է մէկը ի թողուն քաղաքական և կրօնական ամեն ինքիւնը, ամէն Պետական ձեւերէ հեռանան, և միայն, ամենուն վերաբերող միակ շահու մը այն է դրամագրային դէմ ըլլալու պատերազմին հետամուտ ըլլան : Թէ միտպետութեան և թէ հանրապետութեան ներքեւ, ի վերամիակ ինչպէս նաեւ ի նրանաւ, բանւորները իրենց շահերու համարակալանութեամբ միացեալ են իրարու : Միջնագրեային ընկերութիւնը այն ձեւն է ընդ որով համայն աշխարհի բանւոր ժողովուրդները գոնեկազմուելով աղափարութեան մեծ պատերազմը պիտի մղեն, Յիսուսեանց կարգին մէջ, իւր աշխարհալոյց տալովսին վրայ, երկրներն ու պետութիւնները ոչ այլ ինչ են եթէ ոչ ընկերութեան նահանգներ, իսկ Միջնագրեային ընկերութեան համար ամենք հատուածներ են միայն, կայ հատուած մը Միջնագրեային, հատուած մը Միւրիկեան, հատուած մը Գաղղիական, հատուած մը Պելճիսական, հատուած մը Ռուսական, հատուած մը Սլաւոնական, հատուած մը Հունական և հոսկ ապա հատուած մը Գերմանական որոյ մէջ են նաեւ Աւստրիական և Հելլենական :

Միջնագրեային կազմակերպութեան միւս մասերն ալ ասոնք են. ընդհանրական ժողով անուամբ բանւոր դասերու խորհրդարան մը կայ որ ժամանակի առ ժամանակ դուստրուելով ընկերութեան ընդհանուր շահերու վերաբերող բոլոր խնդիրները ինքիւնխառնար կը վճէ : այս խորհրդարանը օրենսդրութեան իրաւունք ունի և ամէն վէճերու վրայ վճիւ կ'արձակէ : Այս խորհրդարանի ըստ և սորա կազմակերպութեան ընտրութեան յանձնախումբ մը կամ միջնագրեային բարձրագոյն խորհուրդ մը կայ որ բնկերութեան զանազան ստորաբաժանմանց և վարիչ յանձնակիցի կեդրոնը կը կազմէ : Այս խորհուրդը առ օր ուղղիկ են ընկերութեան վերաբերող ամէն տեղեկացիւր և թղթակցութիւնը : կառավարիչ այն ծրագիրները որոնք ընդհանրական ժողովներու մէջ ընտրուելով անոնցմ որոշմանը տիրալ յառաջ պան, այս խորհուրդը կը հրամայէ բանւորներու ընդհանուր գաղափարութեանց, կողմն ցոյց դադարումներու ընկերութեան ունեցած առ-

ձեռն միջոցներով, կը վերջացնէ զանոնք, և վերջապէս բոլոր այս դրամաբանաւորութեան հոգին է, վարն զի իւր անդամներն կամ փոխանորդներն են որ ընդհանրական ժողովներու մէջ մտնում կուտան դարձելու : Այս ընդհանուր խորհուրդէն վար, կան նաեւ գաւառական խորհուրդները, որոնք, կեդրոնական յանձնակումբը ինչ որ է համայն ընկերութեան համար, նոյնն են հատուածներու համար, և այս հատուածներու և խորհրդային խորհրդայ մէջ տեղը միացուցիչ զիմ են : Այս խորհրդային խորհրդայ ժողովութեան ի Լոնտրոն է (ցամաքային աշխարհի մէջ, ոչ մէկ Պետութեան մէջ թոյլտուութիւն կըրնայ ըլլալ տեղակ մը մարդերու որոնք քաղաքային պատերազմը բարձրացնելով դրութիւն ըրին) : և ըստ մեծի մասին Անգլիայիներէ և Գերմանացիներէ կը բաղկանայ, ամենց մէջ պիտի հանրաժանութիւն ժողովներ ըլլալ կը թուի : Թեղութակից քարտուղարներու կարգէն է Գարլ Մարքս (Գերմանիայ և Հոլանտայի համար) որ ընկերութեան մէջ ոչ թէ միայն արտաքին կարգի անձ մ'է, այլ նաեւ վերջին յայտնութեանց նայելով ամէն բանի հոգին է եղեր :

Ռուսիոյ համար գլխաւոր դործակատարն է Նէպլեֆ : Ընդհանրական Մամժինի որ երկուստեան ընկերութեան իրեն ինչոպիսի արարիչը նկատեցաւ յանրաւոր, այս անձը թէ փարիզեան Հասարակութիւն արարելու և թէ Միջնագրեային ընկերութեան սկզբանց դէմ ըլլալը պիտի անդուս կոչանալա յայտնեց հրատարակու :

Իսկ ինչ թակա միջոցներու խնդրոյն գալով, ընկերութիւնը իւր մեծաշուք յայտարարութեանց մէջ խոշոր խոշոր խառնշառնելով միայն հայել կը տեսնէ, երկու մի լին թակեր ծառ պատրաստ ունիմ, կըրտէ, իմքով կը պնդէ թէ Յրոնանայի մէջ իւր անգամակիցներ թիւ իւր 800,000 է կը բարձրանայ : միջոցեւ նախկին կայսերական դադիտական կառավարութեան մէկ պաշտօնագիրը (որ 1870 յունիս 22 ին եղեռնադատ դատարանի ներկայացաւ) Գաղղիայի ընկերներու թիւը միայն 433,785 է կըրտէ : Միջնագրեային ընկերութեան խօսքին եթէ հաւատ թծայելու ըլլալը Պէլճի մէջ 20,000, Զվիցերիայ մէջ 60,000, Իտալիոյ մէջ 100,000, Գերմանիայ մէջ 300,000 և Միգանիոյ մէջ 4000 անգամ ունի :

Ընկերութիւնը համեմատութեան Անգլիայ մէջ ամեն սեղէ նուազ կուսակից ունի : այսինքն 80000 անդամակից անի եղեր հոն : Միայն որ վտանգը ընկերներու տուտել կամ նուազ բաղնիքութեան մէջ չի կայանար, այլ ընկերութեան սկզբանց և տարօրինակ դործունեութեան մէջ :

Անգլիայեանական ժողովրդայ աւերող ապստամբութիւնը, մահաւան երկու զրի չաչուի ունին Միջնագրեայ-

ին պետերը անստացուած մարդոց ստացուածոց տէր մարդերու դէմ ունեցած վայրագ նախանձու վրայ կը հիմնեն իրենց հայելները : Երկուստեք պիտի ստորաքարչ և վտանգը կիրքեր կը սնուցանեն վառ և բորբոք կը պահեն և հրոս կուտան ընկերութեան վրայ, — Հոս երկնային երուստողէմը կաւետեն, իսկ հոն Աւատութեան երկիրը : Ապուշ և արամաւաներու անկարող բազմութիւնը այս ծուղակներէն միոյն կամ միւսոյն մէջ անխորհրդաւոր կը նետուի : Հրապարակած բանւորները, մեծաւ դժուարութեամբ տնտեսած իրենց լուսանիւրով, Լոնտրոյի մէջ հաճախի կեանք մը վարելու միջոցներ կը հայթայթեն Միջնագրեային խորհրդայ անգամներու, զոր օրինակ փարիզի մէջ Հասարակութիւն օրով խոգնելու օրական 30 սոս թոշակով մը վերապայտը դէմ կը կուտեն, միջոցեւ հասարակութեան պետերը ֆաղուքադետական Պալատի մէջ մեծածախ կուտենքներ կուտային :

Միջնագրեային ընկերութիւնը ժողովուրդը քանի մը իշխանաւորներու օգտին համար կը դործածէ, անգրաբնականութիւնը ինչպատահովեական կզերի նայն շահաւաճաւորութեան կը պարտպի : Դըրամագրելու, կը դուէ Գարլ Մարքս, դործաւորի ուժը և կեանքը շահալուստա կըրտէ, ոսկային բանւորներու այս նոր Միջնագրեային իսկ դէպի յառաջ քայլ մ'առած չէ, դործաւորին աշխատութեան փոխարէն դրամագրութեան առ նա վճարած դրամը կուտան նորա ձեռքէն, և ի փոխարէն ապագայ Պետութեան վրայ . . . 1000 տարեկն վճարելի մուհակ մը կուտայ առատաձեռն մտօք : Ռիդիսի բարայաչէն պատմութիւններ կը պատմուին ընկերահայտական խառնարկներու աշարդ կաշառակերութեան և իրենց յանձնեալ դրամի անարժան դործածութեան վրայ, որոյ համար զիրար կ'աղաատանեն այս ընկերահայտակները, զանոնք ընկերութեան ընդհանուր ժողովներէն և կուտակցութեան լրաց իրենքէն բաւական ուսանք : Այս ամենուն մէջ աղմուկին տոկավիթ խար հրեւո մը կայ, և իւր ժայթքումներէ փարիզի Հասարակութիւնը միայն կըրտէ դուրս գալ :

Արեւէն համայն աշխարհ քանի քանի պարագայներու մէջ Միջնագրեային ընկերութիւնը ի դործ տեսաւ : — Իւր ընդհանուր ժողովներու մէջ յիմարանայի մը պատկերը կը կրէ : Իւր հրամայած բանւորական դադարումներու մէջ, իւր զլխովին բռնաւորական դրոշմը ցոյց կուտայ երբ աշխատել կըրտէ բանւորին գաղափարական բռնութեամբ աշխատութեան իրաւունքը կը յափշտակէ : վերջապէս փարիզի Հասարակութիւնը մէջ իրեն տէր իւր խառնութեան երկարաշար օճրագործութիւններով իւր յառակի պիտի խորը ցոյց տաւ : Յիսուսեան ըն-

կերութեան պէս Միջնագրեային ալ կըրտէ նպատակը միջոցը կարգարարեցնէ : Եթէ ժողովուրդները չեն նշմարեր թէ իրենք այս նպատակի հասնելու միջոց մ'են միայն, պատճառն այն է թէ ստացուածոց տէրերու դէմ իրենց ունեցած աւտերութիւնը, իրենց մտաւորապէս անշարժութիւնը և իրենց շինականութիւնը կը կուրացնեն զիրենք : Ասոնք Հասարակութիւնը կ'աղաղածը կը վճարեն այսօր, ինչպէս որ ստախոսութեան և յեղափոխութեան կ'աղաղած թափածը վճարելու պարտաւոր եղան ուրիշ ատեն : Այս ժողովրդայն բաղմունքները իրենց արդի վիճակին մէջ աշխարհ անկարող են զաշխարհ կուտակելու, որպիսի անկարող էին նախին ժամանակաց սարուկները : Սպարթակոսի ինչպէս նաեւ թովմաս Միւնցելի և Ժան ար Լէյ-յուի ջանքերը ձախող եղբ ունեցան : Ուսանքներու ահարկութեան և Ռուսիայի իսկայնութիւնը 1794 ին իրեն թղթեայ խաղաղի մը վըլաւ, միջոցեւ փարիզի քաղաքապետութիւնը խեղամուտ եղաւ թէ մեծամասնութիւնը ոչ թէ յազօպէններու կողմն էր, այլ իրեն :

Միջնագրեային ալ լուսաւոյն բողդի մը չպիտի վիճակէ :

Աւտարկտէ խառն մը կըրտայ անպատապար և միտմիտ քաղաք մը յանկարծակի բերելով աւարիտուր, սակայն նա Պետութիւն մը ընկերական նոր կարգադրութիւն մը չի կըրտէ հիմնել : Միջնագրեային կուտակիցները ընդհանուր ժողովներու ինչպէս նաեւ իրենց լրացրաց մէջ կը յայտնեն թէ ընկերութեան արդեան ձեւն ոչ մը պատերազմութեան վիճակի մէջ կը նկատեն զիրենք : Մարդկային ընկերութեան անձնական պաշտպանութեան պարտաւորութիւնը կը հարկադրէ զինքը, կը հարկադրէ դրամագրութիւն-աէրը (պէտք չէ մոռնալ թէ իւր զաւակաց 360 թաւրի ժառանգութիւն մը թողը մարդը Միջնագրեային համար դրամատէր մ'է ճիշդ այն մարդուն նման որ իւր կուտակ միւրիմ մը կը թողու) ամէն ատեն կը հարկադրեն մարդկային ընկերութեան դէմ մարտնչի : Ոչ կըրթութիւնը, ոչ արուստը, ոչ սեւը, հակաութեան մը, ոչ ալ տաղանդը, եթէ պիտի ստորին մակերակցէին վեր լարճրանաւ, Միջնագրեային ընկերութեան առ ջիւղութիւն կը դանեն : անի կուղէ հարթ հաւատար ընել ամեն բան, կըրտայ տրեմն համբերութիւն և վնահանութիւն պահանջել մեղին :

Ինչպէս յայտնի է, պատերազմը բաղնիքութեան մը և բիւտ ուժով տեղի չունենար, այլ զիտութեամբ և դրամով, ապա ուրեմն պատերազմ պէտք չէ որ կարի երկուստեան լինի : Ընկերութիւնը իւրաքանչեւ անձի ինքնարար թիւները ու մտայնած ինքնարար կը թողու իրեն, ատկայն այդ յիմաւորութիւններու և երադիկու իրա-

առաջագետք ունեւորելու չնորհալ
հոգեւորական և անասունները խօսող և
յորդորանայ Զերդը :

Վասն որոյ մաղթել մաղթեմք
ի նրան տեսնուի թէն որ յերկարա-
ձիգ և յամայր ամս զԶեղ յան-
գործու և անվրդով կենօք այլ ևս
յաղջաւոր ի կենցաղումս պահելով
յապառ Զերդը Սրբազնութեան
յերկնաւոր վիճակեալ հօտին պար-
գեւէ : որպէս զի թէ հոգեկան մը-
խիթարութեան թափուր և թէ
գիւղիս ազգային և քաղաքային
գործոց և իրողութեանց անհրա-
ժեշտ եղած և որ ըստ օրենս բար-
ւորանը յապառնի յուսոյն չի լը-
քանիլը և չի բեկանիլը, մինչդեռ
ի մեծամեծաց մինչև ցփոքունս
հաստայոյն եմք որ Զեր հոգեւո-
կան բարձր և ազգաշէն պաշտո-
նավարութեան միջոցին տանտնային
ինչ ի մասնաւորի գիւղիս մէջ կար-
գադրեալ և օրինաւոր վիճակի մէջ
մանկու բաղդաւորութեանն այժ-
մէն իսկ հանգիւյթած եմք ի նորհս
զուարթուն հսկողիք անխնայ տըք-
անութեանց և անդու ջանքի և
հաստարակաց եռանդաւոր թարե-
մաղթութիւններն ու սրտազին գա-
հունակութիւնքը զԶեղ արտայայ-
տելու ոչ միայն այն օրինակ հար-
կեցուցիլ առիթները այլ և յարա-
ժամ բարեկամս միջոցներ չի պակ-
սին հասօրէն գիւղաբնակ մարդ-
նէից :

Որով մնամք ի խնամ բարձ-
րելին և առաքելապատասխ Սրբա-
զան հօգուից :

Աղբիւրք Զերդ Սրբազնութեան
1871 Յուլիս 20

ի Սէօլեօղ

(Սրբազնութեան 300)

Ամեն Սրբազան Հայր
Գաղ ճանաչելով այն հայրական
մեծ հոգածութիւնն և սերն, որով
Զեր Սրբազնութիւնն կը խնամէ իւր
հօտը և գիւնաւորը որ Եփեսոս և
ճէրբաս գիւղերուն վրայ պըտը-
տած ձախող տարածայնութիւն մը
մեծ մտաւորութիւնն առած ըլ-
լաւու է Զեղ, կը վաւերութեամբ
այդ անտեղի տարածայնութեան վրայ
ճշմարտութիւնն հրապարակելու համ-
ղեմը բողոքով և ձեր մտաւորա-
նութիւնը փայտանէ :

Ինչպէս թէ լրացի մը մէջ զըր-
ուած է եղեր որ Եփեսոս գիւղին
քառասուն անձինք և ճէրբաս գիւ-
ղին ալ քսան և հինգ անձինք թը-
ղեքանութիւնն ընդունին են :
Եփեսոս ապաշտով եմք որ ոչ Եփեսոս
գիւղի մէջ և ոչ ճէրբաս գիւղի մէջ
բողոքականութիւնն ընդգրկող կայ :
Որպէս որ ալ այս մասին Եփեսոս
գիւղի համար պատասխանատու
չեմք կրնար ըլլալ այլ մեզ ճէր-
բաս գիւղի Գահանայից և թող-
խորհրդոյ անդամաց համար պար-
տականութիւն մը կը համարենք ի
գիւնաց գիւղիս Հայ ժողովուրդեան
բողոքել այդ տարածայնութեան
դէմ՝ ամենայն պատասխանատու-
ութիւնն ստանձնելով այս մասին :
Զեր Սրբազնութիւնն լուր գիտցած
ըլլաւու է թէ ո՞ր լրացիին է որ լու-
րը տուողը, ուստի եթէ հարկ հա-
մարեմք կրնաք մեր այս լուրը քա-
ղերը նոյն լրագրին միջոցաւ հըրա-
տարակել աւել, որպէս զի ճշմար-
տութիւնն յայտնի ըլլայ :

ճէրբաս գիւղի Գահանայից և
Անդամք Թաղ խորհրդոյ

19 յուլիս 1871

ի ճէրբաս գիւղ

(Սրբազնութեան 300)

(3 Գահանայ 12 Թաղական)

Ամեն և Ազգայն Ս. Հայր
Գահան մը ամեն հետէ վիճակին
Առաջնորդ, Տ. Բարձրագոյն Ս. Ս.
Հայրերեան վիճակէս Պօլիս հեռա-
նորը թէն յաւ կաղիւր գիւղին

բնակչաց սրտերուն, որովհետեւ
այսպիսի ազգայնամբ հետի մը քաջ
պաշտպանութեան գրկաւնեւ
թէ հոգեւորական և թէ մանկա-
ւորական յառաջադիմութիւնն
խափանած էր մինչև ցայժմ : Բայց
երբոր հիմա դարձեալ վերադար-
ձաւ առ մեզ՝ Նորին ցանկալի գա-
լուստը այնպիսի տրամադրեան ա-
ռիթ եղև մեր տիրեալ սրտերուն :
ուստի ուրախութեամբ սրտի ըն-
դունելով նորին Սրբազնութիւնը՝
չըթմարք ցնծութեան օրհնեցաք
ամենամարդասէրն Աստուածը՝ որ
ոչ եթող զմեզ որք և Հայրազնիկ :
Ահա տալի Առաջնորդնու վրայ
ունեցած մեր որդիական հարազատ
սէրը և գոհունակութիւնը այսու
նուաւս հանրագործութեամբ մերով
գեկա ցանկելով մնամք Ամենաբարձ-
րեալն Աստուած վասն ազգօգուտ
և տղան կենաց Ամենապատիւ Ս.
Հօրք յաւեւ բարեմաղթու և ա-
ղօթարար :

Նուաւս ծառայք մեծի Ա-
մենապատիւ Սրբազնութեանք :
Պէնի գիւղի բնակիչքս

1871 Յուլիս 19

ի Պէնի գիւղ

(Սրբազնութեան 300)

Ս. Խաչազար
Սովին գրութեամբ ազգ առնեմ
բոլոր Հայոց որ մենք երբ մեր ե-
րեք օր պայմանաւորեալ վերջը Ա-
դադարեան աշակերտութիւնէ պա-
տասխան մը չի տեսնաք, ըստ մեր
խոստման Ազգայնական վարժարանի
այն ութ աշակերտութեան համա-
կին քննադատութիւնը գրելով զըր-
կեցինք Օրագրոյ առ ի հրատարա-
կութիւն : ուսկայն Օրագրոյ Մեծ
խաչազարդ ինչպէս որ իւր անցեալ
չարած աւուր թերթով կը յայտ-
նէ : Կոչելով Ազգայնական աշակեր-
տութիւնը հրապարակային վիճա-
բանութեան առաջնայ ընել, ուրիշ
զրոյթեանց նման մեր այն գրութիւ-
նին ալ հրատարակել խնայած է :
Իսկ Մանգուլէ (Բողոք) այն ազ-
գարարութիւնը չը տեսնել կը զե-
լով, և զմեզ խոստանալով երե-
ւակայնով վատ են և են կը կո-
չէ, և կը կարծէ թէ մենք մեր
նոյն խոստումը մի միայն գրելեք
վախճանելու նպատակաւ հրատա-
րակած եմք :

Ուստի կ'իմացնեմք Մանգուլէի
որ մենք իւր կարծած և երեւակայն
ժողովրդէն չեմք : Երբեք խօսքե-
րէ ալ չեմք Խաչազար, այլ իրեն
կ'առաջարկեմք որ մեր խոստացած
գրութիւններն նաեւ չը խոստո-
ցածներն ալ տեսնելու պատիւն ու-
նենաւ համար : Ազգայնական վար-
ժարանի աշակերտութեան հրապա-
րակային վիճաբանութեան տուոր-
կայ ըլլաւու մասին իր հաճութիւնը
հրապարակաւ յայտնէ, որպէս զի
Օրագրոյ Մեծ խաչազարին աշակեր-
տութեան վիճաբանութեան առաջ-
նայ ըլլալու պատասխանատու-
ութեանց միայն Մանգուլէի վրայ
ժանդառնող գիտնալով, մեր գրու-
թիւնքը նաեւ տրիշնութեան ալ, չի
հրատարակելու համար պատճառ
մը ունեցած չըլլայ :

Ահա, Մանգուլէ, երկար խօսք
չուղեր, եթէ քաղէք և եթէ գոր-
ծերեք վրէժ մը և քննէ կա-
կած մը չունիք, մեր այն առա-
ջարկութիւնը ընդունէ, և տես
թէ մենք ձեր կարծած վախկոտ
մարդերէն եմք, տես թէ մեր
գրութիւններէն յառաջատուութիւն
ձեզ և ձեր ինքնութեան ծանր հետե-
ւանքներ կենեմ թէ չեն ելնել,
տես թէ երեք ինչ նման վիճա-
բանող մը հանդգտած ես, և վեր-
ջագէս տես թէ ես վրայեւ մարդ
ճշմարտ մարդ կրնամ ընել թէ ոչ :
Եթէ մեր այն առաջարկութեան
գէտ տրիշ խօսքերով վախկոտ

աւաք, գիտեցիք որ վատը դուք կըլ-
լաք ըստ ձեր վճռոյն :

Վախկոտ որ շատ թանկագին
պիտի ճանչնաք դիս . . .

Գ. Վ. Ս. Խաչազար

Մանգուլիս 4 օգոստ. 1871

Մ. Տէր

Մենք բաւական կը համարենք
ձեռքի խնդրոյն նկատմամբ Ման-
գուլէի լուր տուող անձին անունը
միայն իմանալ : այս էր Բեկերու-
թեան Կառնաքը, և ըստ մեզ այս-
պիսի ալ շատ իսկ էր : նոյն խնդրո-
րէն բողոքած էինք մեր առջի
նամակին մէջ, և հարկ չը կար նո-
րէն ասոր դառնալու : Բայց որով-
հետեւ շարաթօրեայ Մանգուլէ,
դարձեալ մեր ըսելիքը կը վնասը-
նէ, առաքելով թէ՛ այն լանձին
անունը հրատարակելու քաջութիւ-
նը ունեցած է, և չուղեր մեր
տուած բաղադրութեանն դո՛հ ըլ-
լալ, ուստի մեր ոչ իրեն իրեւ-
պատասխան, այլ նոյն անձին ուղ-
ղելով մեր խօսքը, կը հարցնենք
թէ՛ իր տնօրէն գտնուած ատենը,
որ նոյն ձեռքի խնդրոյ տուելը է
եղեր, և թէ գիտնալով ձեզ
զուրուշ ըլլաւու, 120 զուրուշ է
եղեր և տեղադրել ալ այնպէս ան-
ցեր, ո՛րտից կամ ո՛ր տեղադրելէն
կը հանէ այժմ այդ գիւղը, և կամ
ի՛նչպէս այդ 93 զուրուշի տարե-
րութիւնը կը գտնուի, մինչդեռ
ընկերութեան նոյն ժամանակի հաշ-
ուետուարին մէջ 12 հատի գին -
որ աւելի չը կայ - միայն 300 զու-
րուշ նշանակուած է : Եթէ այդ բե-
թէ այդ տեսակ հաշուի անհաւա-
նական տարբերութիւն մ'ալ տեղի
ունեցած ըլլայ, ո՛վ կը ճանչցուի
պատասխանատու : Թի՛թէ այն ա-
ւուր տնօրէնը այն աւուր պատաս-
խանատուութեանն ինքզինքը դե՛րձ
կը կարծէ, և որով՝ վնասելաբար
կ'ըլլայ նոյն տարբերութիւնը, եթէ
կայ տարբերութիւն մը :

Զեր կարծուք որ մարդ աշխարհ
անխափանութեամբ ուրիշը զրպար-
տելու մեօք ինքզինքը համարձակ
ամբաստանէ և ստուգի կատարե-
լի ցուցնէ, նա մանաւանդ իրեւ-
նապատանութիւն կատարուած մե-
ղադրութիւնն ալ կատարելապէս
անհիմն ըլլալով, և հատապարտ
պղտի փաստ մը անգամ չունենա-
լով, աշխարհի առջեւ ստախոս կոչ-
ուելու երթարկէ իր զինքը :

Սաւա խօսիլ և աւաւ ըրեր հը-
րատարակելու կարեւն թէ ոմանց
նորախորթութիւն մը եղած է այս
օրերս, բայց պէտք է յիշեն թէ
սաւաը ստատանայէ կը ծնի, կ'ըսէ
Ս. Գիւրքը :

Թող երկինքը այնպիսեայ պակա-
տութիւնը չը ցուցնէ Մանգուլէի
և Մանգուլէի ալ որպէս չըլլայ ազ-
գին խօսքը ստատել ծախելու : Եթէ
չէք հաւատարմ կարողաք Մանգու-
լէի խոստովանութիւնը, ապա ձեռք
պիղծի ինչն պէ՛տքի է զիւր խոս-
քը ալ, պի՛ղ զա՛յն թի՛ւնը զիւր, պի-
ղի չօդ : առամ պարթմաղիւր :
Մայն վրայութեան համեմատ կը
վայէ որ ըսեմք ինչպէ՛ս եւ լաւ
Ե՛լ, Գ-Բալէնդ Գ-Բ-Է :

Եթէ Մանգուլէի օղկին այս տե-
սակ տուելու կ'ըլլայի որպէս ու
պարծանք կը համարի, որպէս ա-
ռաւել պարծանք պէտք է համա-
րի սուրբ գրոյց վրայութեան հա-
ւատարմը գտնուի :

Վասնի եղիք, ձեր խափաղա-
կան գրեւելի յառաջութիւններն և
ձեր հետեւած փոփոխութիւնը
բանալ, ազգին և թերեւս աշ-
խարհի ճանչցնելու ձեռնարկու-
թիւնը մեզ պարզ համարած եմք,
թէ Մանգուլէի մահուան առ-
աւել, անոր դաժնանքի վրայ ձեր
զգայն իսկ յանդէս արձանագրե-
լու պարտած կը զամս իւր տնօրէն

խափաղութիւններով : Մանգուլէի
այս վիճակը ճշմարտ է, և կա-
րեկցութեան իսկ արժանի :

ի Գիւնաց Տնօրէնութեան
Հայկ. Բնակարութեան
Յ. Կրճիւն

3 օգոստ. 1871 Մանգուլիս

Մ. Խաչազար

Զեր երեւոյն 514 թիւ Օրագ-
րով հրատարակուած մեր նամա-
կին մէջ տպագրական սխալներ տե-
ղի ունեցած են, զորո՛ւ ուղղել կը
փութամք :

Նամակին առաջին սխալին մէջ
24 երրորդ տողը կարեւորութիւն չը-
տալով կարհամարհէ կարողացու-
լու տեղ կարեւորութիւն չառաջ
կը պահէ և կարհամարհէ եղեր է :
Նոյն էջէն քիչ մը վար :

Իւր խափաղութիւնք Լա Թուր-
քիի ըլլալու տեղ իւր խափաղութի-
ւնը Լա Թուրքի եղեր է :

Երկրորդ սխալին մէջ 30 րդ
տողը վրայագրեցին ըլլալու տեղ
վրայագրեցիք և Մանգուլէի տեղ
Մանգուլէ եղեր են :

Հաճեցէք այս աւուր թերթով
ուղղելու : Յ. Կրճիւն

Վ. Խաչազար Ս. Բ. Մանգուլիս

Մ. Խաչազար Ս. Բ. Մանգուլիս

(Տե՛ս Օրագրութեան 514)

Ինչ Արդարեւ Բարձրագոյն Ե-
րկնային Ս. Բ. Մանգուլիս ի վերա-
դարձին մարհակաւ փող վրայ ա-
ռաւ : Բայց ըստ տեղեւոյ ստիպու-
թեան շատ անգամ ընծայ տալ
պէտք լինելով, որով թանկագին
բաներ պէտք կը լինեն թէ և այն
ևս մնացած չէ, որովհետեւ գա-
նաւորը գրիթէ դատարկուած էր
երբ ի սուրբ Եփեսոս եկած է, որ
1847 թնականին ինքն կաթու-
ղիկուր տեսած է նորա հարստու-
թիւնը, Ուստի կամենալով ի պատ-
րաստի ունենալ և ի հարկին աւել,
խորհրդակցութեամբ սինօքալի-
նաց որոշեց նոյն գումարին փոխա-
րէն, որքինքն, մեծաքանակ դաշ-
կանակներ և կերպանեղեններ բե-
րել տալ, որք եկած են, և մուր-
հակը վերադարձուցած :

Թէ և ի խղիւղանէ նախորդ կա-
թուղիկուրն ինքնին տեղ ե-
ղած են և որոշ կամենան կը տեսն-
կամ կանեն եղած դանազան ըն-
ծաներ գումարներ, բայց կաթու-
ղիկուր յորէ անտի գաւառեան յիշ-
ման ինքն երեքք առանց խորհրդակ-
ցութեան սինօքալի աւել պէտք է ի-
շուր, մանաւանդ զի ինքն միշտ
կասէ ինչպէս բողոքեց և ես ինքս
լուծ եմ, կաթուղիկուր տէր է ոչ
թէ ցրուելու՝ այլ հաւաքելու և
պահպանելու ինչպէս աւանպապոս,
Սե և երեք ինչ կարծած է որք եւօք
այդ բաները իրեն և իրեն նման
ոչք տալ, որպէս զի իրենաց . . .
ուհեաց բաշխին, որ չը տալով
ինքեան և այլոց կամ իտեղեւ Տա-
կաստանի ազգայինքը, որպէս թէ
այլ և այլ լինելէն Եփեսոսի, ա-
թուր, և կաթուղիկուր առանձին
տուն ունեցած պէտք է լինի որ
հոն տարած պահած լինի բերուած
ները, որով խեղճերը չը գիտնե-
նալով ինչ ըլլալը բերուած տարա-
նայ :

Ի՞նչ Կարողանայ Թովմակեան Ե-
րկնային Ս. Բ. Մանգուլիս 500
թովմակեան յայտարարութեամբ կը
հասնի կաթուղիկուր 1870 յունիս
սկիզբները, որ ճանապարհածախար
հանելով 197 մանէթ ստացուած է,
և ի նոյն տարի փոխադրեան սկիզբ-
ըր յանձնուած է դանձ առան, և
նոյն գումարի վերայ 200 թովմակե-
ան ելի յաւելցնել տալով Կաթու-
ղիկուր բոլորը 763 մանէթ պաշտո-
նադրամ բաժնուցեալ միաբանից :

Եւ այն սկերեւս նամակայիրը իւր
բաժինը մոռցած է, բայց ուսող
ուրացող է :

Սակայն պէտք է իմանալ որ ի
վաղ ժամանակաց հետէ այսպիսի
յատուկ կտակներ՝ գտնաւորա-
գործներ և այլն սահմանելու է յո-
գուտ գանձատան Աթուոյ մնալ,
և չը բաժանուի միաբանից, որով-
հետեւ նոքա յատուկ տարեկան ու-
նեցներ ունին, որ այժմեան կա-
նախարարութիւնը չեղած յառաջա-
դրին այսպիսի կտակներով օրհնու-
թիւն կը լինէր միաբանից : Եւ այս
անգամ այս բանը բացառութեամբ
կատարուեցաւ Կաթուղիկուր կող-
մանէ :

Ինչ 1869 թնականին Կաթուղի-
կուր ոչ թէ յապահովութեան՝ այլ
անձնական տկարութեան համար օ-
գաբիտութեան երթալով ի Ղալ-
չաղ, ոչ թէ առանձին տեղերէն
միանգամ 500 մանէթ և մի ան-
գամ 200 մանէթ առած է ծախսա-
րաններէն : առաջին դուռնալը չը
բաւելով 200 ևս կրկին խրկած են
և տաճարուց բոլոր ծախար 700 մա-
նէթ եղած է, և նոյն հաշուի մէջ է
բժշկաց դեղօրէից և նոյն երթի և ե-
կաթուղից, կերակրոց, հիւրոց և
կաթուղիկուր ճանապարհի ծախար,
որ ինչ մի մեծ ծախս է ազգի մը
կաթուղիկուր համար խաչազարդ
հանդերձ : Որպէս ինչպիսիւն թէ
Գուցէ Աստուածածնայ վերա-
փոխման տօնին՝ որ նոյն վանուց
մէջ մեծ հանդէս կը լինի, չըլա-
կայ գեղերէն մոծուն, դառն,
պանիլ ի նուէր բերած լինին, բայց
սաւա է ասելը՝ թէ բոլոր ուսուլի-
քը վիճակին ժողովուրդը տուած
են : Սաւա է նոյնպէս, որ Աղբ-
անդապոյցը հոգեւոր կառավա-
րութիւնը ծախս արած է և Սինօ-
քէն ցուցակով ստացաւ փողերը :
Եւ շատ հետաքրտեցի և երբեք չը
կայ այսպիսի ցուցակ ծախսոց սի-
նոգի գործոց մէջ : Ուրեմն աւե-
լորդ է և այն գրեւ մեր կողմանէ
որպէս թէ կաթուղիկուր նոյն 700
թովմակեան իւր ծոցը դրած է երբեք
Եւ ինչ հարկ կար իւր փողը իւր
ծոցը դնէ պահէ : Զէ՛ որ գանձա-
տունն եւս իրենն է, ինչպէս ինքն
և գանձատունն ազգին և եկեղեց-
այ սեպակուն, Բայց տե՛ս սիրելի
ընկերացի՝ սեւ երես նամակայիրին
այսպէս վիշտը, որ կաթուղիկուր
անելով ինքն սա դարձեալ արծա-
թ տեսի և տանը հիւստակար չի, ոչ
միաբանք գող են : Անուշա մի-
մացի իրենին Եթովիւնը, կաթու-
ղիկուր Բոնէն ճանաչողը գիտեն,
որ իւր համար առանձին քակ ծոց
և տուն չունի, և ինքն երբեք ար-
ծալ մտէր չէ, և մանաւանդ իւր
նայոյր, վեհանաճ և իւր տունը հա-
ւատարմը և օգտաւէտ : ուստի և
այսպիսի արժանատի օրացի իրենին ա-
վեհեր և համարձակ կարող է ան-
սեւ և բացայայտ կատաղակէ թէ
պող էք : Չայս Ռուստատանի ամ-
բող ժողովուրդը գիտէ, այն պատ-
ուական և սիրելի ժողովուրդը՝ որ
շատ բաներ սիրով և համբերու-
թեամբ կը ամուր թէպէտ բաղկաց-
ուածայ :

Ինչ և թէ՛ այն կողմերէն մի քա-
նի ազգայինքը գոյն և իմանային
մեր անմաններուն վարքը և կեան-
քը : Մանաւանդ զնամակայիրը,
որ բաղձածանթով մըր և վաղաչա-
կաբայր երկրորդներու զմայլով և
աներեւ և անամթ ի շարակնոց
անձն է, որոյ ծոցը այնքան ծա-
կեր ունի, որ սարսափելի ըրերեւ-
թեան կը ներկայացնեն, և ան-
խղիւր ինչ որ դատեն՝ կը լեցնէ
անոր : Բող ժամանակը խօսի և
այդք նկարագրեն :

Եւ ինչ և թէ՛ այն կողմերէն մի քա-

նի ազգայինքը գոյն և իմանային
մեր անմաններուն վարքը և կեան-
քը : Մանաւանդ զնամակայիրը,
որ բաղձածանթով մըր և վաղաչա-
կաբայր երկրորդներու զմայլով և
աներեւ և անամթ ի շարակնոց
անձն է, որոյ ծոցը այնքան ծա-
կեր ունի, որ սարսափելի ըրերեւ-
թեան կը ներկայացնեն, և ան-
խղիւր ինչ որ դատեն՝ կը լեցնէ
անոր : Բող ժամանակը խօսի և
այդք նկարագրեն :

Եւ ինչ և թէ՛ այն կողմերէն մի քա-

ԻԼԱՆԱԹ

Շինարարական գործերի մասին հարցերի վերաբերյալ...

Բնակարանների կառուցման մասին հարցերի վերաբերյալ...

Պրիմերիումի վերաբերյալ հարցերի վերաբերյալ...

Մոնիթորինգի մասին հարցերի վերաբերյալ...

Առևտրական գործերի մասին հարցերի վերաբերյալ...

Միջոցառումների մասին հարցերի վերաբերյալ...

Հայերենի և Գաղղիերենի ճանաչողական...

SUN FIRE OFFICE LONDON

ՍՈՐԹՆԱԿԱՆ ԻՋՏԻՆ

Իշխան Գրիգորյանի և Լուսինյանի...

Սիմոն Գրիգորյանի և Լուսինյանի...

ՊԱՏՄԱՌԻՈՒԻՆ ՍՈՐԹՆԱԿԱՆ ԻՋՏԻՆ

ՍՆԻՐ ՄԻՇԼԷԻ

ՔԵՐԱԿԱՆ

ՊԻՆ 100 ՀԱՄԱԻ 25 ՂԸ

Շատ գնադներով համար...

North British and Mercantile Insurance Company A.D. 1809

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻՅԷ

Table with 2 columns: Number and Name/Address

Table with 2 columns: Number and Name/Address